

‘אשה לא תטבול בנמל’. כתב הרמ"א (סוף סי' קצ"ח): וכן נהגו הנשים להסתיר ליל טבילתן שלא לילך במהומה או בפני הבריות שלא ירגישו בהן בני אדם. ומי שאינה עושה כן נאמר עליה ארור גו'. וכשאינן חשש פרסום רק אצל יחידים, כגון שנמצאים אצל ההורים או שיש חתונה וכדו' יש להסתיר ככל האפשר, אך אין לדחות הטבילה משום כך (ששבה"ל).

דף טז

‘הני ריבדא דכוסילתא’. ‘אבעבועות הנעשות ע"י מים וכדו', כיון שסגור ומחובר לגוף מכל הצדדים אינו חציצה, אלא אם כן פתוח ויש בו מוגלה. והנשים טועות ועושות בו חור ועל ידי זה נעשה שאלה. דכל זמן שסגור אין בו חציצה’ (ששבה"ל קצ"ח ס"ט).

‘האשה לא תטבול אלא דרך גדילתה’. בתוס' (ד"ה פתחה) הביאו מחלוקת גירסאות אם למסקנת הגמ' דין זה נוהג רק לענין טבילת טהרות, או אף בטבילת אשה לבעלה. ובשו"ע (קצ"ח ס"ה) פסק שלא תטבול בקומה זקופה, ואם שינתה עלתה לה טבילה (כגו' ר"ח ור"ת המקילין), ויש מי שאומר שלא עלתה לה טבילה (כגו' רש"י המחמיר בזה אף למסקנא). וכתב בשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד ח"ג סי' קי"א) בענין גיורת שאינה יכולה לשוח כדין בשעת טבילת הגרות, דאע"פ שלענין נדה השו"ע מיקל בדיעבד וכנ"ל, מכל מקום לענין טבילת גרים יש להחמיר דהוי כטבילה לטהרות ומעכב (עיי"ש שהאריך בזה). [בענין ישיבה בתוך המקוה בשעת הטבילה, כתב בששבה"ל שם בשם 'אמרי אש' שהוכיח מכמה סוגיות שמועילה הטבילה].

‘נימא אחת קשורה חוצצת’. בשו"ע (קצ"ח ס"ה) כתב ששערה אחת שנקשרה חוצצת אם מקפדת עליה. ואם לאו, אינה חציצה עד שיהא רוב שערה קשור נימא נימא בפני עצמו [והוא כדעת הגאונים הסבורים שהשיער נידון בפני עצמו, וכל זמן שיש ברובו חציצה מעכב. ודלא כהרמב"ם (פ"ב ממקואות הל"ט"ו) שדן את השיער כחלק משאר הגוף, וסובר שחציצה בשיער מועילה רק להצטרף לרוב עם שאר הגוף]. וב'שפת אמת' (סוכה ו' ע"ב) תמה מדוע חשיב חציצת רוב ע"י קשר בכל שערה, הרי הקשר עצמו אינו תופס אלא חלק קטן מן השערה. ותי' דמה שהקפידה התורה על טבילת השיער אינו משום השיער עצמו, אלא משום מקום עיקר ושורש השערה שטעון ביאת מים, ועל ידי שמכנסת כל השיער במים מתייחסת הטבילה גם כלפי מקום השורש. ולכן אם יש באמצע השערה קשר, חשיב חציצה כלפי מקום השורש של השערה.

(ע"ב) ‘דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ’. בגמ' 'במות (דף ע"ב) מבואר דדוקא רובו, אבל כולו – חוצץ מדאורייתא אפילו כשאינו מקפיד עליו.

‘דבר תורה רובו המקפיד עליו חוצץ כו’ וגזרו על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד’. הקשו האחרונים דמאחר שגזרו על רובו שאינו מקפיד, נמצא שכעת הרי הוא מקפיד עליו מחמת הגזירה דרבנן, אם כן חזר להיות רובו המקפיד וחוצץ מדאורייתא. ותי' המהר"י הלוי ז"ל דכעת הקפידא שלו

אינה על כל החציצה אלא רק על אותו מיעוט שגרם לחציצה להיות 'רובו', וכשיסלקנו די בכך כיון שיחזור להיות מיעוט שאינו מקפיד. אם כן כעת אינו מקפיד אלא על מיעוטו, ושפיר אינו אלא מדרבנן (שו"ת אחיעזר ח"ג סי' ל"ג, הובא ב'קהלות יעקב' למס' סוכה).
 ב"ד (ריש סי' קצ"ח): 'צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת'. ודע שאפילו משהו מעכב מן התורה, ואפילו שערה אחת בחוץ. ואינו כבדיני חציצה דמיעוט אינו חוצץ (ששבה"ל).

'אינה טובלת אלא בלילה משום סרך בתה'. מבואר בגמ' דבמקום אונס, כגון צינה או גנבי וכדו', התירו לטבול ביום. וכתב ה'פתחי תשובה' (קצ"ז סק"א) בשם ה'חמודי דניאל' דדוקא כשהוא צורך כללי לכל נשי העיר מועיל לענין זה.

דף סח

'אשה חופפת בערב שבת'. לענין טבילה בשבת, כתב ה'פתחי תשובה' (קצ"ז סק"ב) שדעת ה'נודע ביהודה' (תניינא או"ח כ"ד) וה'חכם צבי' (סי' י"א) דאין לטבול במים חמים, היות שאסור לרחוץ כל גופו בחמין בשבת משום גזירת מרחצאות. ובשם 'דברי יוסף' (סי' ס"ד) כתב ללמד זכות על הנשים שנהגו להקל, והניח בצ"ע.

וב'סודרי טהרה' (קצ"ז סק"ז) מסיק 'מכל הלין נראה לי דבמקום שנהגו לטבול בשבת בחמין אין למחות בידם כי יש להם על מה לסמוך ובפרט בזמן הזה שירדה חולשה לעולם ואי אפשר להם בצונן כו'.

וה'הכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה כו' הא דלא אפשר'. שיטת רש"י שמותר לחוף בלילה הטבילה, אלא שעדיף שתחוף מבעוד יום מפני שמהומה לביתה ושמא לא תחוף היטב. ושיטת ה'שאלתות' שהובא בתוס' להיפך, שלכתחילה עדיף שתחוף בלילה הטבילה כדי לסמוך החפיפה לטבילה עד כמה שאפשר.

ובשו"ע חשב לשתי השיטות, וכתב שהמנהג הכשר הוא שתתחיל לחוף מבעוד יום ועוסקת בחפיפה עד שתחשך, ואז לטבול. וכתב הרמ"א שבשעת הדחק כשאי אפשר לקיים שתי השיטות, יכולה לנהוג כך או כך.

ובשו"ך (סק"ז) בשם המהרש"ל: 'ועתה תקנו לחוף בלילה, ותעסוק בחפיפה דוקא שעה אחת שלא תהא מהומה לביתה, שרי אפילו לרש"י'.

על פי זה כתב בשו"ת 'אגרות משה' (יו"ד ח"ב סי' פ"א) דבמקומות שפותחין בית הטבילה רק סמוך לצאת הכוכבים, עדיף שלא תקדים החפיפה בביתה, אלא תקבע זמן משוער לפי עניינה כמה זמן צריכה לחפיתה, ותעשה החפיפה בבית הטבילה בלילה במשך כל הזמן שקבעה לעצמה מראש (ואז אין חשש 'מהומה לביתה' כמהרש"ל הנ"ל). ואם אי אפשר לשהות בבית הטבילה כל משך הזמן הזה, תקדים לעשות החפיפה בביתה, דחשיב שעת הדחק.

'שבדקה עצמה יום השביעי שחרית... מן המנחה ולמעלה... בשנים לנדתה' - ע' במלואים באורך.

'איתמר רב אמר כו' ולוי אמר כו'. הרמב"ם (פ"ו מאיסורי ביאה ה"כ) פסק כרב. והקשו האחרונים דהא

לט. נמצא עליה חציצה אחר שטבלה: אם הסמיכה הטבילה לחפיפה – אינה חוששת. ואם לאו – חוששת, וצריכה לחוף ולטבול שנית. ויש אומרים דתלוי: אם הטבילה היתה ביום החפיפה – אינה חוששת, אפילו הרחיקה זה מזה. ואם חפפה ביום וטבלה בלילה – חוששת.

מ. אשה לא תעמוד על גבי כלי חרס או בקעת ותטבול, דבעיתא שלא תפול ואינה טובלת היטב (דעת ר"ת דחומרא זו, ועוד דלקמן, אינן נוהגות אלא בטבילה לטהרות, ולא בטבילת נידה לבעלה. אבל תוס' הסכימו עם פירש"י דכל זה מיירי בטבילת נידה לבעלה).

מא. אסור לטבול ולהטביל כלים על גבי ספסל, משום גזרת מרחצאות, שיבואו להטביל במים שאובין.

דף ס"ז ע"א

מב. אשה לא תטבול בנמל (מקום אניות) – לפירוש רש"י, משום טיט הנדבק בה וחוצץ. ואפילו טבלה ולא מצאה עליה טיט, חיישינן שהיה ונפל. ולפירוש תוס', משום דמצויין בני אדם שם וממהרת לטבול.

מג. נהרות – כמעייין, ומטהרים בזוחלין. ומי גשמים – אין מטהרין אלא באשבורן (מכונסין). וביומי דניסן מתרבים מי שלגים בנהר יותר ממי הנהר עצמו, ואין מטהר בזוחלין. לפיכך עשה אבונה דשמואל לבנותיו מקואות בימי ניסן. אבל בימי תשרי היו טובלות בנהר (דאז מטהר בזוחלין) והיה מניח להן מחצלאות (לרש"י, מפני הטיט. ולתוס', משום צניעות).

מד. נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה – לא עלתה לה טבילה.

מה. מקום הקזת הדם, עד ג' ימים, אינו חוצץ. דהגלד רך הוא, והוא כבשר עצמו. מכאן ואילך, הגלד חוצץ.

מו. לפלוף שבתוך העין – לח אינו חוצץ, ויבש חוצץ. והיינו משיתחיל להיות ירוק (אולי הכונה לצהוב).

מז. כחול שבתוך העין אינו חוצץ. שעל גבי העין חוצץ. ואם רגילה למצמץ בעיניה, אף שעל גבי העין אינו חוצץ.

מח. פתחה או עצמה עיניה ביותר – חוצץ.

מט. כשמראים נגע לכהן, אין נגע שבבית הסתרים טמא. והאיש נראה לכהן כדרך עמידתו כשעודר או מוסק בזיתים, והאשה כדרך שאורגת או מינקת את בנה. ובאופן זה גם תעמוד כשטובלת, ולא תהדק זרועותיה לגופה, ורגליה זו לזו, גם לא צריכה לפשטם יותר מידי. וכל מקום שאין מגיע לשם מים בכזה אופן, אינו מעכב.

ג. שערה אחת קשורה – חוצצת. שלש – אינן חוצצות. ולדעת ר' יוחנן, אף שתי שערות קשורות – אינן חוצצות.

דף ס"ז ע"ב

נא. הלכה למשה מסיני: רובו, ומקפיד עליו – חוצץ. ומדרבנן, גם רובו שאינו מקפיד, או מיעוט המקפיד – חוצץ (ופירש"י דמיירי בשיער, ו'רובו' היינו שרוב שערו קשור אחת אחת).

נב. מדאורייתא, אין נדה טובלת אלא במוצאי יום השביעי לנדתה. וכשטובלת שלא בזמנה, אף שמעיקר הדין יכולה לטבול גם ביום, מכל מקום לא תטבול אלא בלילה משום סרך בתה. ועיין לקמן אות נו.

נג. יש אופנים שהתירו לטבול ביום לאחר הזמן ולא חששו משום סרך בתה, כגון במקום שמצויים אריות או גנבים או צינה, או ששערי העיר ננעלים בלילה.

נד. שבעה נקיים צריכים להיות רצופין, שלא תהא טומאה מפסקת ביניהם.

נה. זבה יכולה, מעיקר הדין, לטבול ביום השביעי אחר הנץ החמה, דאמרינן מקצת היום ככולו. אלא דאסור לעשות כן מדרבנן שמא תשמש ואחר כך תראה דם מבעוד יום ותסתור למפרע.

נו. דעת תוס' שגם זבה לא תטבול ביום, אפילו לאחר זמנה, משום סרך בתה. עוד כתבו בשם ר"ת דהחשש דסרך בתה אינו אלא כששבה לביתה מבעוד יום. אבל אם תטבול סמוך לחשיכה ותשוב לביתה כשכבר לילה שפיר דמי.

נז. אשה הצריכה לטבול במוצאי שבת – חופפת בערב שבת. היתה צריכה לטבול במוצאי יום טוב שחל ביום ראשון – חופפת בערב שבת, וטובלת במוצאי יום טוב ראשון (ליל יום טוב שני). חלו שני ימים טובים של ראש השנה ביום א' וב', וצריכה לטבול במוצאי יום טוב שני של ראש השנה – לא תרחיק החפיפה מן הטבילה כל כך, אלא תחוף ותטבול בליל יום ג'. אבל היכא דחל טבילתה ביום חול רגיל – לא תרחיק החפיפה מן הטבילה כלל, רק תחוף ביום ותטבול בלילה. ועיין לקמן אות סא.

נח. דעת מר זוטרא דלא תחוף בליל טבילתה, רק תקדים לחוף מבעוד יום. ודעת ר' חיינא דשרי לחוף אף בליל הטבילה גופא.

נט. מעשה באשתו של אבא מרי ריש גלותא שהתקוטטה ולא רצתה לטבול. ואזל ר' נחמן בר יצחק לפיוסא כו' אמר לה דודי חסרת, טשטקי חסרת, עבדי חסרת. מבואר מזה דיכולה לחוף ולטבול באותו לילה.